

Književna poročila.

VIII.

*Dr. Gregor Jožef Plohel,**imeniten humanist ali dobrotnik slovenski, njegova domačija in rod v Ivanjkovcih.*

Spisala **Jakob Meško**, župnik pri sv. Lovrenci v Slovenskih goricah, in **dr. Franc Simonič**, skriptor c. kr. vseučiliške knjižnice v Beči. Z 8 slikami in 2 rodoslovnici. V Beči 1888, 8, 154 str. Založil dr. Fr. Simonič. Tiskal Rudolf Brzezowsky & sini.

Ta, v predzadnji št. „Lj. Zvona“ že naznanjena knjiga, ljuba bode najprej sevéda bližnjim in daljnim sorodnikom imenovanega dobrotnika dr. Gr. J. Plohla, katerega življenje se v nji opisuje in se sploh zaradi sorodstva domače razmere razpravljajo nekoliko širje, kakor se to pripomenja tudi v predgovoru. A kar se tiče nekaterih oddelkov upamo i mi, da g. pisatelju „hočejo biti razumni rojaki hvaležni za spomine, katere je isti v celi okolici in domači mali župniji našim unukom ohranil.“ No, pa tudi še ostale domorodce slovenske bode zanimala marsikatera stvar v tem spisu; saj nam se tu z več strani lepó predočuje jeden najmičnejših predelov lepe naše domovine skupne in se živo pripoveduje o jednom oddelku obče milega nam národa, ter je knjižica kakor g. pisatelju takó tudi nam vsem: „spomin ljubezni do roda in kraja, katerega je žuljava slovenska roka izpremenila v raj.“ — Zatorej pa govorimo sedaj o tej knjigi še malo posebej, kar nam je v nji „prišlo v mèt.“

Oglejmo si najprej vsebino knjige.

Kakor je naznačeno že v naslovu, razdeljena je vsa knjiga po vsebini svoji na dvoje. V prvem delu, ki je ponatisek iz „Slov. Gospodarja“ 1885. l. opisuje župnik **J. Meško** življenje in delovanje **Gregorja Jožefa Plohla**, dr. bogoslovja, okrožnega dekana in nadžupnika ptujskega (str. 1.—37.), po naslednjih oddelkih: 1. „Rojstni kraj“ — razgled s holma „Jeruzalema“ med Ljutomerom in Ormožem; 2. „Rojstna hiša in mladostna leta.“ — Gregor Plohel rojen l. 1730. v Ivanjkovcih v fari tedaj Miklavževski, sedaj Svétinjski, studoval v Varaždinu in Gradci; 3. „Ptuj in okolica med Muro in Dravo“ — črtice kulturne in povestniške iz dobe rimskega gospodstva pa navali turški in „krucevski“; 4. „Cerkvene razmere Ptujskega okraja v minolem stoletji“ — dekanija Ptuj, okraj nemškega reda in Radgonska dekanija z dotičnimi župnijami, pa samostani na Ptuji 3, v Ormoži in pri Sv. Trojici v Slovenskih Goricah; 5. „Gregor mladi duhovnik“ — posvečen v Gradci 1753. l., delujoč v Cmureku in Gradci, doktor bogoslovja, kapelan pri Sv. Marjeti niže Ptuja 1756.—58. in na

Ptuji 1758.—66. l., pa nato mestni vikarij tukaj do 1769. l.; 6. „Gregor nadžupnik Ptujski in dekan“ — od 1769. — narisana posebej v dejanji kot dober gospodar, dober gospod svojih podložnikov, gostoljuben mož in ljubitelj hiše božje; in 7. „Gregor okrožni dekan, zadnja sporočila in smrt“ — 1786. l. — 3./3. 1800. l. — ponajveč izpiski iz Plohlove oporoke: ustanove za blagor svoje duše, volila sorodnikom in služabnikom, a posebno dve ustanovi — stipendiji za dijake in pa ustanova za ptujske sirote in ubožce iz rodú. — Temu je dodan Plohlov testament v izvorniku nemškem in v slovenskem prevodu (str. 37.—59.), katera oporoke je res „najdražji spomin slavnega rodoljuba Gr. Plohela.“ — V drugem delu: Plohlova domačija in rod njegov (od str. 59. dalje), prikazuje nam dr. Fr. Simonič najprej: A. „Domači ali rojstni kraj Gregorja Plohela v občé.“ Vodeč nas po lepi dolini med spodnje Dravskim in Murskim poljem, v katere doline središči se je rodil Gr. Plohel, omenja pisatelj od juga počenši pa gori k severu vse občéine, vode, hribe ter njih posebnosti prirodopisne, zgodovinske, prometne, národoslovne, pa med drugim o nemških križnikih, o vñstvu, o desetinskih dačah, o lepih zidanicah in njih gospodskih lastnákih v tem kraju. Izpregovorivši še nekoliko o našem imenoslovji, o mestu Ptuj in Slovincih razhodnikih in o „Krucih“, njih početku in zlasti o vstaji Jurija Dože-Sekelja l. 1514., razkazuje nam isti posebej: B. „Ivanjkovce“ podrobno v zgodovinskem, krajepisnem in statističnem oziru. Zatem razpravlja v oddelku C. „Plohelovo domačijo v Ivanjkovcih in rod na njej do denašnjih dnij“ — po uradnih listínah, posebej tudi životopis dveh bratov duhovnikov Jožefa in Ivana Simoniča (še živih), pa nekaj o Simoničevi viničariji v Brebrovniku; in k temu D. „Ostali rod“, kar se nam vse predočuje na dodanih dveh rodoslovnícah. Nató še ima E. „Svetinje“, črtice o tamkajšnji cerkvi in šoli. Napósled pa dva kratka „Dodatka“ o prvotni domovini Plohlov in nemško listino.

K temu nekoliko opazek o stvári.

V prvem delu, kjer nam pisatelj v 1. zaglavji kot uvodu k naslednjemu sestavku razkazuje Plohlov rojstveni kraj z bližnjo in daljno okolico, mogel bi bil navesti vse dotične kitice (ne le samó jedne) iz prekrasnih „Djulabij“ Vrazovih, v katerih tá naš rojak takó milo, divno, oduševljeno opeva svoj „mili raj slovenski“, ter bi takó uprav pesniški opisal óni kraj, po čemer bi slika bila živahnejša in gotovo marsikomu ugodna; pa bi se zato lahko opustil v drugem delu isti ponavljalni opis na str. 66. Za tem razdelkom bi bilo bolje in umetneje, da je pisatelj uvrstil takoj razdelka 3. in 4. prej, nego je začel govoriti o rojstveni hiši in mladosti Plohlovi ter bi s tem predmetom, oziroma s točko 2., začel šele potem, ko nam je podal splošni pregled o Ptuj in okolici pa o cerkvenih razmerah tega okraja

Takó se ne bi trgal životopis brez potrebe s prenehljajem med studijem filozofije in teologije. Saj tudi delovanje duhovnika Plohla itak ni v tóliki zvezi z okolnostimi vsega okraja med Muro in Dravo, da bi se té morale omenjati baš neposredno pred njegovim službovanjem; niti je spis takó obširen, da ne bi bilo kazalo takih občnih stvari omenjatiže na začetku razprave. — Baš tó velja po nekoliko tudi o knjige drugem delu, v katerem je govor o Gr. Plohla domačiji in rôdu. Tu bi posebej članek o Svétinjah bil na svojem mestu bolj spredaj, v opisu Plohlove domačije v obče, n. pr. na stráni 66., kjer se omenja skupina jeruzalemska z imenovanim krajem samim vred, pa pred naslednjimi splošnimi črticami povestniškimi od strani 67. dalje. Župna cerkev in občina je poleg rodišča pač glavna točka v dotičnem zavičaji; a ker dandanes Ivanjkovci spadajo pod faro svétinjsko, to bi bilo uprav tudi logično, da nam je pisatelj torej svétinje bil pokazal že prej in ne šele na zadnjem konci vsega spisa. Črtico o svétinjskih goricah Plohlovih, sedaj Sartorijevih, uplel pa bi lahko prilično nekje v odstavku: „Ostali rod“, morebiti na str. 131., kjer itak tudi govori o njih. — Nepotrebna se mi zdí, vsaj v tekstu, opomnja na str. 22. o nastavljanji ptujskega nadžupnika Cvetka l. 1842., kajti nima ničesar opraviti s stvarmi Plohlovimi. — V katerem oziru bi Sv. Lovrenec v Puščavi bil „prijazen“ trg (gl. str. 113.), pač ne vém — da povém! — Nemški original Plohlovega testamenta pa je takoj v slovenski knjigi priobčen menda iz istega vzroka, iz katerega je na konci dodana listina (prim. str. 149.); sicer bi ga pač lahko pogrešali. Ipak bi bolj sodil na konec za dodatek ali prilogo. — A zanimivo in poučno je za občinstvo, kar nam se pripoveduje o Ptuji in njega okolici sploh, o nemških križnikih, pa o ljutomerskih goricah, o postanku tóliko vinskih hramov tukaj in o gospóskah, ki so imele in še imajo v tem kraju vinógrade. Tu nam se kaže sicer v kratkih ali vendar jasnih črticah, kakó je res „naše ubogo ljudstvo slovensko delalo in trpelo nekdej, pa trpí in dela še sedaj“ — ponajveč za druge. — Tudi podatki o Svétinjah so nam dobro došli; želeli bi se jih le razmernih še o cerkvi takisto, kakor so o šoli. — Rodbinska razprava je res da precèj obširna in zanimiva pač le najbližjim sorodnikom; toda o tem pripomenja že pisatelj sam v predgovoru: „Komur je takšno razpravljanje zoperno ker ga rod ne zanima, bode čitanje onih listov, ki tudi niso tako prazni, opustil ter mi greh spregledal z ozirom na dobri namen.“ In takó jeste! — Priznalno nam je omenjati še slik in zlasti zaradi tega, ker se nam razven oseb: Gr. J. Plohla, Jožefa Simoniča in Ivana Simoniča predočujejo še: Svetinje (s cerkvijo, šolo, župniščem in zidanico), rojstveni hram Gr. Plohla in rojstveni hram obeh Simoničev (kakor sta sedaj), viničarija Brebrovnik (iz prejšnjega stoletja) in Ivanjkovski križ, torej primeri o krajevni selski gradnji, lični in mični

obrazci. — No, zato pa imamo v knjigi takoj na čelu životopisa pravo pošast tiskovno, kakó je namreč „motto“ grdo pokažen v zunanji svoji obliki; kajti lepa dvokitica pesemska iz Vrazovih „Djulabij“ II. 75 izprevržena je v neko spako za oči, a tudi za um — češ, da imaš takó pred seboj pravo štirivrstično strofo! (a v kakšnem neki merilu? Nezmisel!). Čija li je ta krivnja? . . . Razven tega pa tudi ostali tisek ni brez pogrškov; posebno „vejice“ večkrat pogršamo, kjer bi uprav biti morala. No, nekatere takšne hibe bomo morali dejati na rovaš vendar tudi bolj pisatelju, negoli črkostavcu, zlasti ker se iste malone redno ponavljajo. — In zatorej hočemo še nekaj izpregovoriti o strani jezikovni, kakor je to pri nas že navada in, žal, da še vedno potreba.

A kaj nam je poreči o jeziku?

„Stara pesem“! Slovnica, slovnica! pa še slovnica slovenska in slavjanska! Po kritiki že tóliko in tólikokrat grajani malone vsakdanji jezikovni pogrški celó v oblikovji in prosti skladnji, pa tóliki germanizmi nepotrebni, dalje enklitika na prvem mestu in mahoma po ločilih, posebno dovršni glagoli namesto nedovršnikov, potem glagol na konci odvisnega stavka brez poudarka ter nekatere dolge mnogo pretrgavane perijode z raznimi medstavki in umetki: — vse to se zopet ponavlja tudi v tej knjigi slovenski, zlasti v prvem njé delu, kjer še razven tega nahajamo po mnoga mesta neveljalo nedoslednost pisalčevo in pač tudi neizprično zanikarnost korektorjevo. No, ker bi bilo preobširno in itak brezuspešno, ako bi vse té nedostatnosti tukaj navajal posamično, zatorej omenjam samó nekaterih primerov. Takó čitamo med ostalim: *alj*, *zničila*, *uni*, *vsaki*, *njeni*, svojo premoženje, *vso* delo, *iz jih*, gimnaziški, *temoč*, v *krstnih knjigah* (sing.!), v *obema hramoma*! I. je bil visoki plemenitaš, kot *taki* je imel . . . , hčer Benka Moršanič! *Če bi* (pravo: ako bi); kronika *od nje* (šole) nič ne ve (pravo: o nji ničesar . . .). *Peljal* sem te v divni kraj (— „peljal“ z vozom, na kólih?); podoba se *znajde*! Ptuj ni bil *v stanu*! I. je *obhajal* stoletnico; nezmožen *postal*; *ledična*! — „Pred je menda bilo običajno, da so grajščaki za sinove svojih podložnikov *prevzeli* (pravo: prevzemali) tako poroštvo.“ — „Pokojni naš rojak Stanko Vraz, rojen na prijaznem Cerovci Ljutomerskih goric *je* srčno ljubil svojo slovensko domovino“ (pravo: Pokojni goric, [„vejica“!] srčno je ljubil . . . ali: ljubil je srčno . . .). — „Z dovoljenjem Solnograškega nadškofa so okoli l. 1530. to cerkev *podrli*, in uno sv. Iv. Krst., ki še sedaj stoji, *postavili*“ (pravo: Z dovoljenjem . . . podrli in [brez „vejice“!] postavili ono . . .). — „Poklican sem bil od samostanov in župnikov na deželi, kedar koli so imeli kako slovesnost na pridiganco; prebil sem marsikatero noč v bolenišnici invalidov in uni *vjetih* Prusov na stolu ali deski, bilo je namreč, *mojo* načelo: vsakemu na poti

v večnost priti na pomoč z duhovno tolažbo“ (kakšna interpunkcija!). Z ozirom na to, da potrebnih prepon ni tukaj, ugíbij čitatelj še zmisel: Ali so samostani in župniki imeli „na pridganco“ slovesnost? Ali je prebil — Plohel namreč na stolu ali deski? Ali pa so morebiti na stolu — deski bili ujeti Prusi?! No, misleč si dotično interpunkcijo, imaš pa besedno razstavo, kakeršna v slovenščini ne velja! — Razven teh in drugih napák slovniških pa nahajamo v tej knjigi, a bolj v drugem delu, tudi nekaj oblik, besed in rekov iz vzhodnega narečja, baš krajevnega, kar bode morebiti nekaterim zapadnjakom menj ugajalo, tu in tam mogoče da jih še motilo v razumevanji; n. pr. kda, zbojali so se, obleč, pojdočki, pital (vprašal), štel (čital), hram (hiša), a hiša (soba), Dora se je oženila, veli na sam vuzem (bajè uprav na véliko noč) i. dr. —

Tóliko bi podpisani izvestitelj imel poročati o Meškovi-Simoničevi knjigi, v kateri sta nam gg. pisatelja pokazala „v skromnih črticah blagega moža — Gr. J. Plohla —, ki še sedaj s svojimi dobrimi deli med nami živi“; a sta nas tudi vodila „v divni kraj slovenske zemlje med Dravo in Muro“, omenjajoča „nekatero togo in bridke čase, ki jih je tekom stoletja prebila.“ Priporočujè lepo to knjigo Slovencem domorodcem, pridružujemo pa se končno tudi mi domorodni želji izdateljevi: Tá mili raj slovenski, zavičaj še Stanku Vrazu in Franu Miklošiču, „naj ohrani bistra in trezna glava našim unukom slovenskim na veko-večne čase!“

Andrej Fékonja.

IX.

Stapleton.

Neznanega prelagatelja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku. Objavil A. Raid (ponatis iz progr. vel. realke l. 1887 i 1888). V Ljubljani 1888, 8°, 122.

Prvi del te lepe razprave, obsezajoč tekst, bil je objavljen že v lanskem programu (cf. Zvon VII, 575), drugi del t. j. razlaga jezikovnih posebnostij prevoda, izšel je letos. Kolikor morem soditi, izdan je tekst natančno z vsemi rokopisnimi posebnostimi v pravopisu in grafiki — saj je rokopis še dosti lepo pisan — in v tem oziru je g. izdajatelj zadostil kritičnim zahtevam. Veseli smo, da ni g. pisatelj samó kratko in sumarično poročal o najvažnejših svojstvih jezikovnih, nego da je o tem poročal podrobno. Posebno mi je omeniti, da je natančno razpravljaj o sintaktični strani in dodal slovarček ptujk, večinoma nemških, in nekterih zanimivih besed. Germanizmom